

ZAHTEVE ZBORA OBČANK_OV O MEDIJIH IN DEMOKRACIJI

UVOD: O ZBORU OBČANK_OV O MEDIJIH IN DEMOKRACIJI

Med marcem in majem 2025 smo na Mirovnem inštitutu organizirali serijo štirih celodnevnih srečanj zbora občank_ov o medijih in demokraciji.

Zbor občank_ov je sestavljalo **22 občank_ov iz vse Slovenije**, ki smo jih izbrali **na podlagi javnega poziva**, upoštevajoč raznolikost po spolu, starosti, stopnji izobrazbe, poklicu itn.

Na **štirih srečanjih zbora** so občani_ke razpravljali o demokraciji, medijskem sistemu in regulaciji medijev ter o tem, kako mediji predstavljajo različne družbene skupine in glasove ter kako omogočajo vključevanje občank_ov v demokratične procese.

Razprave so omogočile **vpogled v predstave in pričakovanja občank_ov glede demokratičnih funkcij medijev**. V razpravah so izhajali iz lastnih uvidov, poleg tega so jim uvodne informacije o temi vsakokratnega srečanja podali strokovnjaki_nje iz mednarodnega tima (z video prispevki) in iz Slovenije (v živo).¹ Razprave sta povezovali moderatorki, ki sta sledili metodi »umetnost gostiteljstva« (art of hosting).

¹ **Strokovnjaki_nje** iz mednarodnega tima, ki so z video prispevki občankam_om približali obravnavane teme, so: prof. dr. Nico Carpentier (Karlova univerza v Pragi), prof. dr. Beata Klimkiewicz (Jagelonska univerza v Krakovu), prof. dr. Jeffrey Wimmer (Univerza v Augsburgu) in prof. dr. Andrea Miconi (Univerza IULM v Milanu). Strokovnjaki_nje iz Slovenije, ki so občankam_om predstavili uvodne informacije in razmišljanja o obravnavanih temah, so: prof. dr. Gorazd Kovačič (Filozofska fakulteta v Ljubljani), Lenart J. Kučič (svetovalec za medije na Ministrstvu za kulturo), prof. dr. Sandra B. Hrvatin (Fakulteta za humanistične študije v Kopru), Matija Stepišnik (odgovorni urednik Večera) in Kaja Jakopič (direktorica digitalnih vsebin na RTV Slovenija).

Občani_ke so se odločili, da bodo sklepe, ki jih bodo po razpravi oblikovali in sprejeli, poimenovali »**zahteve**« ter da bodo o njih poskušali doseči konsenz, sicer pa bodo odločali z glasovanjem (z dvotretjinsko večino). Občani_ke, ki so glasovali proti ali so se vzdržali, so imeli možnost obrazložitve glasu. Na voljo jim je bila tudi spletna platforma z vsemi informacijami in gradivi ter vprašalnikom z možnostjo pisne obrazložitve ločenih mnenj po vsakem srečanju.

■ **Prvo srečanje (15. marec)** je bilo namenjeno spoznavanju delovanja zbora občank_ov in odločanju o postopkih za doseganje zastavljenih ciljev. Občanke_i so po krajši uvodni predstavitvi osrednje teme z naslovom »**Mediji in demokracija**« določili prioritete znotraj treh tem, ki so jih nato obravnavali na naslednjih srečanjih.

■ **Drugo srečanje (29. marec)** je bilo namenjeno temi z naslovom »**Medijski sistemi in regulacija**«. Občani_ke so določili prioritete podteme: odgovornost in etika medijev, medijska ekonomija in prenova sistema. Sprejeli so 11 zahtev, 6 soglasno.

■ **Tretje srečanje (12. april)** je bilo namenjeno temi z naslovom »**Mediji in reprezentacija**«. Določili so prioritete podteme: medijska agenda in prioritizacija medijskih vsebin, pluralnost poročanja medijev in družbeno odgovorno poročanje. Sprejeli so 12 zahtev, 6 soglasno. Eno predlagano zahtevo so zavrnili.

■ **Četrto srečanje (10. maj)** je bilo namenjeno temi z naslovom »**Mediji in participacija**«. Določili so prioritete podteme: medijska pismenost kot opolnomočenje za večjo participacijo, pluralna in varna participacija ter regulacija obveznosti medijev, da omogočijo participacijo civilne družbe in vpliv javnosti v privatnih in javnih medijih. Sprejeli so 7 zahtev, vse z dvotretjinsko večino. Tri predlagane zahteve so zavrnili.

Zbor občank_ov je vsega skupaj sprejel 30 zahtev za spremembo medijske politike in medijskih praks z namenom krepitev demokratične vloge medijev. Zahteve so namenjene odločevalcem v državnih organih in medijski skupnosti. V njih občani_ke zahtevajo tako spremembe medijske zakonodaje kot tudi ukrepe znotraj medijev, v novinarski skupnosti, v šolskem sistemu in civilni družbi.

Zbor občank_ov je eno izmed demokratičnih orodij, ki krepi glas občank_ov v razpravah in odločanju o zadevah v javnem interesu. Je oblika posvetovanja, razpravljanja in sodelovanja občank_ov v demokraciji na različnih ravneh, da bi tako vplivali na skupne zadeve. Ne nadomešča demokratično izvoljenih organov v državi, vendar so njegovi rezultati namenjeni bogatitvi procesov odločanja in lahko pripeljejo do boljših politik.

Zbor občank_ov o medijih in demokraciji, ki smo ga organizirali v Sloveniji, je **del evropskega znanstvenoraziskovalnega projekta »Zemljevid medijev za prihodnje demokracije«** (*Mapping Media for Future Democracies – MeDeMAP*). Projekt raziskuje vlogo in vpliv medijev v evropskih demokracijah. Osredotoča se na deset evropskih držav in ga koordinira Avstrijska akademija znanosti. V Sloveniji je partner Mirovni inštitut. Projekt financira Evropska unija v okviru programa Obzorje Evropa.

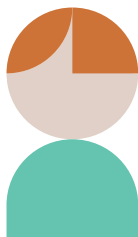
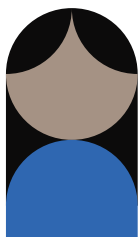
Več o projektu je na voljo na povezavi <https://www.medemap.eu/>.

Več o poteku zbora občank_ov o medijih in demokraciji v Sloveniji je na voljo na povezavi

<https://www.mirovni-institut.si/mediji-demokracija/>.

ZAHTEV ZBORA OBČANK_OV O MEDIJIH IN DEMOKRACIJI

TEMA: MEDIJSKI SISTEMI IN REGULACIJA

(ZAHTEVE, SPREJETE NA ZBORU OBČANK_OV 29. 3. 2025)

- 1. Vsak medij naj seznani občinstvo s pravicami in dolžnostmi, omogoči vlaganje pritožb na delo medija, z jasno dostopno informacijo, kam in kako se lahko občanke in občani pritožijo.**
- 2. Pristojno ministrstvo naj zaostri regulacijo vsebin medijev in sankcije za kršitev regulacije na tem področju.**
- 3. Pristojno ministrstvo naj ustvari zakonsko podlago, da je za etičnost objav v medijih odgovoren tudi lastnik.**
- 4. Zakon naj dodeli večjo moč odločitvam novinarskega častnega razsodišča na način, da sodišče v svojih postopkih upošteva odločitve novinarskega častnega razsodišča.**
- 5. Naj se zakonodaja spremeni tako, da se omeji prevlada strank v volilnem sistemu, npr. z obveznim upoštevanjem preferenčnega glasu. Uvede naj se decentralizacija države, npr. z uvedbo pokrajin. Uvede naj se učinkovit nadzor parlamenta nad vlado.**
- 6. Spodbujati in organizirati je treba oblikovanje *grassroots* (samoniklih) medijev, ki jih financirajo samo naročniki in so brez oglasov.**

- 7. Pristojno ministrstvo naj določi pravila za večjo transparentnost delovanja in poslovanja slovenskih medijev, mediji pa naj ta pravila upoštevajo. Predvsem glede tega, od kod so sredstva, s katerimi se financirajo mediji, in kako se razporejajo ter da se zagotovi, da se sredstva porabijo za produkcijo družbeno relevantnih vsebin v medijih.**
- 8. Pristojni državni organi naj izvajajo poostren nadzor nad lastniškim povezovanjem medijev.**
- 9. Pristojni državni organi naj določijo pravila za poročanje o porabi javnih sredstev v medijih, mediji in financerji naj ta pravila spoštujejo.**
- 10. Naj se ustanovi en regulator za vse tipe medijev.**
- 11. Uvede naj se poseben status medijske družbe/organizacije, ki deluje v javnem interesu, je družbeno odgovorna in transparentna.**

Povzetek ločenih mnenj: Razen v nekaterih primerih naj na splošno velja zadržanost do zaostrovanja regulacije medijev in sankcij. To ima lahko pozitivne in negativne strani. Lahko se zlorabi za partikularne interese, ne za skupni interes, ki smo mu mi naklonjeni. *Pritrdilno ločeno mnenje:* Poudarek pri zahtevi je na sankcioniranju vsebin, ki škodujejo drugemu, kot je širjenje lažnih informacij, spodbujanje k nasilju ipd. Ne gre za ostro zapoved v zakonodaji, o čem in kako naj se poroča, ampak za to, da je meja, ki jo mora novinar spoštovati, tudi z namenom ohranjanja in razvijanja zdravega družbenega tkiva. Glede zahteve o omejevanju prevlade strank v volilnem sistemu je treba upoštevati, da so stranke osnova naše parlamentarne demokracije. Kako bi imeli parlamentarno demokracijo brez strank? Glede zahteve o volilnem sistemu in vlogi strank razpolagam s premalo predznanja s tega področja, zato sem raje vzdržan_a.

TEMA: MEDIJI IN REPREZENTACIJA

(ZAHTEVE, SPREJETE NA ZBORU OBČANK_OV 12. 4. 2025)

- 1. Mediji naj:** a) objavljajo več svetovnih novic, ki so raznolike, postavljene v širši kontekst in bolj poglobljene; b) manj senzacionalno poročajo in izbirajo teme ter pri tem ravnajo bolj etično; c) objavljajo novice brez zavajanja, tudi v naslovih.
- 2. Novinarji naj objavljajo izvirne novice in naj ne povzemajo drugih, novice pa naj imajo dejansko vsebino. Naj poročajo o nadaljevanju in posledicah dogodkov, ne le kratkotrajno, intenzivno in senzacionalistično zgolj o dogodku. Uredniki naj filtrirajo propagando tako, da razkrijejo propagandne interese za neko informacijo, jo postavijo v pravi kontekst in s tem omejijo vpliv prikritih interesov in interesnih skupin.**
- 3. Civilna družba naj ima možnost vplivanja na proces postavljanja tematskih prioritet, o čem naj mediji poročajo. Medijem se priporoča organiziranje javnih sestankov, na primer enkrat letno, na katerih ima javnost oziroma civilna družba možnost neposrednega stika z medijem, lahko predlaga teme ali vpraša, zakaj se o nečem poroča na določen način. Organiziranje javnih sestankov medijev s civilno družbo naj bo sistemsko podprto (npr. zagotovitev javnega prostora in druge javne**

infrastrukture za izvedbo). Pri udejanjanju te zahteve je potrebna previdnost zaradi spoštovanja uredniške avtonomije.

4. Evropska unija naj financira izobraževanje vseh generacij, predvsem mlajših in starejših, o medijih (izobraževanje za medijsko pismenost). S tem naj se posveti potrebi po krepitevi veščin za prepoznavanje lažnih novic.
5. Država naj poskrbi za izobraževanje prebivalstva o medijski pismenosti. Izobraževanje o medijski pismenosti naj poteka na vseh stopnjah, od predšolskega obdobja naprej. Izobraževanje naj se organizira v šolah in drugih izobraževalnih ustanovah pri obstoječih predmetih ali kot poseben predmet. Pri populaciji, ki ni vključena v formalno izobraževanje, naj se izobraževanje za medijsko pismenost organizira z izvajanjem delavnic, k njihovi izvedbi pa naj država z javnimi razpisi pritegne strokovno javnost, nevladne organizacije in druge. Vzgoja kritično razmišljajočega prebivalstva naj bo strateška usmeritev države.
6. Država naj z zakonom zagotovi absolutno zaščito žvižgačev.
7. Ministrstvo, pristojno za medije, naj sproži vseslovensko ozaveševalno kampanjo o pomenu in osnovah delovanja medijev. Namen je povečati ozaveščenost med občankami in občani o tem, kaj konzumirajo v medijih, npr. da razumejo razliko med novico, poročilom in komentarjem. Kot prikaz pomembnosti medijev za

družbo in državo bi v kampanji lahko prikazali namišljeno državo, kjer mediji sploh ne obstajajo, tj. kaj se v takšnih razmerah zgodi z družbo in demokracijo.

- 8. Ko mediji poročajo ali razpravljajo o neki družbeni skupini ali manjšini, naj obvezno vključijo predstavnike te skupine, njihove glasove in poglede. Naj upoštevajo načelo: Nič o kateri koli družbeni skupini brez te skupine. Če organizirajo medijsko omizje o neki skupini, naj bo en udeleženec iz skupine, o kateri teče beseda, namesto da so udeleženi le politiki in strokovnjaki.**
- 9. Z zakonom naj država zagotovi namensko financiranje medijev, ki bi omogočilo novo in redno zaposlovanje kvalificiranega novinarskega kadra v dovolj velikem številu.**
- 10. Evropska unija naj vzpostavi in financira izmenjave v programu Erasmus za profesionalne novinarje. Omogoči naj tako kratkoročne kot dolgoročne izmenjave. S tem naj prispeva k nenehnemu izobraževanju novinarjev. Naj ponovno preuči zadržke in obravnava ovire, ki so v preteklosti onemogočile vzpostavitev programa Erasmus za novinarje.**
- 11. Država naj zagotovi namensko financiranje medijskih vsebin in rubrik, ki kakovostno in odgovorno obravnavajo družbeno relevantne teme.**

- 12. Država naj spodbuja notranje lastništvo delavk in delavcev v medijih, na primer z davčnimi spodbudami in drugimi mehanizmi. V okviru tega naj se spodbudita družbena odgovornost delavskega lastništva in večja odpornost takšnega lastništva na koruptivne vplive. Naj se predpiše, da pri notranjem lastništvu v medijih nihče ne sme imeti večinskega deleža ali prenesti lastništva na koga zunaj medija.**

Povzetek ločenih mnenj: Zahteva, da naj uredniki filtrirajo propagando, je invazivna do urednikov. Kaj je propaganda, je težko razsojati. Zahteva, naj ne povzemajo novic drugih, je za novinarje in medije težka, zlasti za majhne medije. Vpliv civilne družbe na medije že obstaja, npr. s pismi bralcev ali prek varuha pravic gledalcev, poslušalcev in uporabnikov storitev RTV Slovenija. Civilna družba že zdaj upravlja javni RTV (je udeležena v svetu RTV) in že ima vpliv. Nepotrebno je medijem naprtiti dodaten civilnodružbeni nadzor. Pri zahtevi, da Evropska unija financira izobraževanje za medijsko pismenost, se poraja dvom, kaj bi potegnilo s sabo to, da bi denar prišel iz EU. Lahko bi bilo kaj v ozadju. So določeni zadržki glede vloge EU. Zahteva o posebni ozaveščevalni kampanji je nepotrebna, ker je medijsko opismenjevanje že zajeto v zahtevi o izobraževanju prebivalstva za medijsko pismenost. Delno se že izvaja. Moteče je, da bi v kampanji uporabili primer namišljene države brez medijev. Pri zahtevi o državnem financiranju vsebin o družbeno relevantnih temah je premalo definirano, kaj so to družbeno relevantne teme. Npr. politike je preveč, umetnosti pa manjka. Če bi to pomenilo podporo produkciji vsebin o umetnosti, bi bilo upravičeno, ne pa na splošno.

TEMA: MEDIJI IN PARTICIPACIJA

(ZAHTEVE, SPREJETE NA ZBORU OBČANK_OV 10. 5. 2025)

Opomba: Tudi v okviru te teme so občani_ke prepoznali in obravnavali potrebo po dvigu medijske pismenosti ter ponovili ali smiselno dopolnili prej sprejete zahteve, ki se nanašajo na medijsko pismenost.

- 1. Pristojni organi in institucije naj zagotovijo pogoje in pristope, ki motivirajo šole in učitelje za izvajanje vsebin in predmeta medijske pismenosti. Poudarek naj bo na celostnem pristopu, kar pomeni, da se vključujejo vsebine o medijski pismenosti in spodbuja participacija tudi pri drugih predmetih. Hkrati naj omogočijo stalno usposabljanje učiteljev za poučevanje medijske pismenosti ter spodbujajo odprtost šol za gostujoče programe o medijski pismenosti. V ospredju naj bosta kritično razmišljanje in kreativnost, ocenjevanje znanja naj bo le opisno.**
- 2. Pristojni organi in institucije naj za ciljne skupine, ki niso del izobraževalnega sistema, izvedejo posebne programe ozaveščanja o medijih in participaciji, pri tem naj uporabijo pristope, ki so ustrezni potrebam in interesom ciljnih skupin. Za te ciljne skupine, npr. starejše občane_ke, naj se tovrstni programi ozaveščanja o medijski pismenosti in participaciji uvedejo preko drugih aktivnosti, ki se zanje že izvajajo, pred**

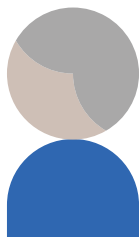
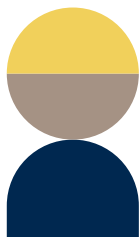
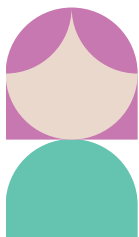
tem pa naj jih s tem seznani (npr. v okviru dejavnosti medgeneracijskih centrov, splošnih knjižnic itd.).

- 3. Javna radiotelevizija, RTV Slovenija, naj ustvarja vsebine (oddaje, rubrike, zavihke na teletekstu, fikcijske programske vsebine ipd.) za spodbujanje medijske pismenosti in kritičnega mišljenja.**

Umetniški kinematografi naj predvajajo filme, ki kritično tematizirajo medije.

- 4. Z zakonom, ki ureja medije, naj se določi minimalna kvota žensk in manjšin, ki naj jim mediji zagotovijo participacijo v programskih vsebinah. Pri tem naj se participacija manjšin določi za programske vsebine, ki jih zadevajo, participacija žensk (strokovnjakinj) pa v vseh programskih vsebinah v obsegu 50 odstotkov.**
- 5. S predpisi in delovanjem pristojnih organov naj se zagotovi, da nihče ne sme biti oškodovan ali kaznovan zaradi participacije v medijih, ko nastopa kot vir verodostojnih informacij. S tem naj se še posebej maksimalno zaščiti žvižgače in vire informacij v medijih.**
- 6. Vzpostavi naj se varuh za področje medijev, ki bo deloval na nacionalni ravni.**
- 7. Mediji, tako javni kot zasebni, tako tisti, ki delujejo na nacionalni ravni, kot lokalni, naj prevzamejo odgovornost medijskega opismenjevanja in omogočanja participacije občanov in občanov (uporabnic in uporabnikov).**

Povzetek ločenih mnenj: Otroci v šolah imajo že preveč predmetov in ne potrebujejo še enega o medijski pismenosti. Naj se te izobraževalne vsebine vključijo drugje in naj jih z njimi seznanijo mediji in drugi subjekti. Kvote žensk in manjšin v medijih niso potrebne, ker je izziv, kako definirati ženske in manjšine. Kdor je zainteresiran, naj se vključi. Sposobnih ne bi smeli odriniti, če niso zaželenega spola. Kvote niso rešitev. Medijev ne bi smeli siliti, ampak spodbujati, da poiščejo in vključijo ženske in manjšine. Absolutno izvzetje od sankcioniranja zaradi participacije v medijih ni možno, če kdo pri sodelovanju v medijih razširja sovražni govor ali druge nezakonite vsebine.

SKLEP: PRIMERNA OBLIKA VKLJUČEVANJA OBČANK_OV V RAZPRAVO O MEDIJIH IN DEMOKRACIJI

Potek in rezultati zbora občank_ov so potrdili potrebo po vključevanju občank in občanov v razpravo o medijih in demokraciji. Zbor se je izkazal za primerno orodje za vpogled v predstave in pričakovanja občank_ov glede demokratičnih funkcij medijev. V zasnovi in poteku razprave je sledil načelu vključevanja (participacije). Raznolika sestava občank_ov, ki se pred tem niso poznali, četudi ni reprezentativna, je pokazala, da v dobro pripravljeni, informirani in moderirani razpravi občanke_i angažirano in spoštljivo izražajo in usklajujejo poglede in predloge. Vsebina zahtev, ki so jih oblikovali, pokaže, da si občani_ke želijo večjo družbeno odgovornost medijev. Da bi to dosegli, k ukrepanju pozivajo državo ter same medije in novinarje. Velik poudarek v zahtevah je na regulaciji medijev in spodbujanju določenih organizacijskih oblik medijev, vrst lastništva, zaposlovanja in vsebin v medijih. Zahtevajo večjo odgovornost lastnikov medijev. Pričakujejo pluralnost in odprtost medijev pri vključevanju in predstavljanju vseh družbenih skupin ter odprtost za dialog s civilno družbo in občani_kami. Izpostavljajo nujnost ukrepanja države in medijev za večjo medijsko pismenost vseh generacij občank_ov. Ukrepe v podporo novinarjem in medijski pismenosti pričakujejo tudi od Evropske unije.

Mirovni inštitut

Ljubljana, 2025

Projekt: »Zemljevid medijev za prihodnje demokracije« (*Mapping Media for Future Democracies – MeDeMAP*)

Projektni tim za izvedbo zbora občank_ov o medijih in demokraciji:
Brankica Petković, Tjaša Turnšek, Lori Šramel Čebular, Julija Marošek, Amela Meštrovac, Ana Baletić

Jezikovni pregled: Tatjana Capuder

Oblikovanje in prelom: Špela Kranjec

MEDEMAP

Funded by
the European Union

Financira Evropska unija. Stališča in mnenja, izražena v tem besedilu, so izključna odgovornost avtorjev_ic in ne odražajo nujno stališč Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za raziskave. Ne Evropska unija niti agencija zanje ne odgovarjata.

Več o poteku zbora občan_{ov}
o medijih in demokraciji v Sloveniji
je na voljo na povezavi preko QR kode.

**ZAHTEVE ZBORA OBČANK_OV
O MEDIJIH IN DEMOKRACIJI**

